

Часопис Київського університету права. 2021. Випуск 4. С. 75-79. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2021.14>

5. Prudyus, L. V. (2016). Європейські стандарти доброчесної державної служби. Аспекти публічного управління, 4(8), 65-74. <https://doi.org/10.15421/151642>.

Натуріна М.О.,

студентка 3 курсу ННІ №3 НАВС,

Волох О.К.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

На сьогоднішній день складовою частиною євроінтеграційного процесу є адаптація законодавства України до законодавства ЄС, яке передбачає прийняття правових стандартів, серед яких важливе місце посідають стандарти адміністративного судочинства. Тому саме досвід країн Європи є необхідним для захисту прав і свобод громадян нашої держави. Деякі аспекти міжнародних стандартів здійснення адміністративного судочинства були предметом досліджень Ю.Б. Дмитрова, Ю.С. Педька, В.С. Стефанюка, І.Б. Коліушка, Р.О. Куйбіди та інших.

За свідченням фахівців у галузі порівняльного правознавства, українське право, яке раніше належало до родини соціалістичного права, зближується з романо-германською правовою сім'єю. Поштовхом до такого зближення в контексті розвитку законодавства про адміністративне судочинство зможе розглядатися ухвалення в липні 2005 року Кодексу адміністративного судочинства

України [1]. Водночас можна справедливо зазначити, що в Європі перший із відомих нам законів про адміністративне судочинство ухвалено у 1952 р. у соціалістичній країні Югославії. Він називався Актом про адміністративні спори [2, с. 74].

Аналогічний закон у різних варіаціях діє сьогодні в республіках колишньої Югославії: Сербії, Хорватії, Македонії, Чорногорії, Боснії і Герцеговині. У 1956 р. в Іспанії ухвалено Закон «Про адміністративне судочинство» [3], а в 1960 році у ФРН – Закон про адміністративне судочинство Німеччини [4]. У цьому контексті важливо зазначити, що для формування адміністративної юстиції в Україні взято за основу дієві правові системи розвинутих європейських країн. Залишаючи осторонь політико-правові теоретичні дискусії про вплив романо-германської правової сім'ї на українське право, не можна не враховувати тривалий досвід спеціального правового регулювання процедур розгляду адміністративних справ судами в державах континентальної Європи. Треба також ураховувати те, що саме європейські стандарти є механізмом гармонізації нормативних приписів у різних сферах правового регулювання в різних країнах світу, зокрема й щодо адміністративного судочинства [5, с. 111]. Звідси вбачаємо корисним вивчити стандарти (принципи) у сфері адміністративного судового процесу, що діють у країнах Європи.

Міжнародні стандарти адміністративного судочинства, на які перетворилися загальновизнані норми міжнародного права, знайшли своє відображення не тільки в Загальній декларації з прав людини [6], але й у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права [7], Міжнародному пакті про економічні, соціальні й культурні права [8] та в інших міжнародних угодах [9].

На європейському континенті детальна регламентація гарантій прав людини в адміністративному судочинстві

міститься переважно в актах Ради Європи. Загальні стандарти адміністративного судочинства більш детально конкретизуються в резолюціях та рекомендаціях Комітету міністрів Ради Європи щодо вдосконалення законодавства держав-членів у сфері адміністративного судочинства.

Основним міжнародно-правовим актом, який встановлює стандарти прав людини, без сумніву, є Конвенція про захист прав людини й основоположних свобод 1950 р. [10], що закріплює механізм міжнародного контролю, який виражається в діяльності Європейського суду з прав людини. Визначаючи особливу природу адміністративних актів, держави-члени Ради Європи зобов'язані забезпечити відповідність судових органів і процедур контролю за такими актами вимогам Європейської конвенції 1950 р. у плані гарантії їх ефективності [11].

Найважливіші стандарти (принципи) адміністративного судочинства сформульовано в Європейській конвенції про захист прав людини й основних свобод 1950 року і практиці Європейського суду з прав людини. Так, відповідно до п. 1 ст. 6 Конвенції кожен при вирішенні питання щодо його цивільних прав та обов'язків має право на справедливий і публічний розгляд його справи впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, створеним на підставі закону. Судове рішення проголошується публічно, але преса й публіка можуть бути не допущені в судові засідання протягом усього процесу або його частини в інтересах моралі, громадського порядку або національної безпеки в демократичному суспільстві, а також коли того вимагають інтереси неповнолітніх або захист приватного життя сторін, або тією мірою, якою це, на думку суду, суворо необхідно, коли за особливих обставин публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя. Відповідно до ст. 13 Конвенції кожен, чий права та свободи, визнані в Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб правового

захисту у відповідному національному органі. Вищевказані норми Конвенції конкретизовано в практиці Європейського суду з прав людини (зокрема, у справі Джонстона та інших 1986 року (№ 6/1985/92/139) [10], де вперше зроблено спробу розтлумачити його зміст, та у справі «Стенлі Адамс проти Комісії» (№ 145/83) [11], де суд розробив тлумачення процедурних і основних прав), національних законодавств та правовій доктрині. Їх аналіз дозволяє виокремити основні стандарти (принципи) адміністративного судочинства, одним із яких є стандарт ефективного правового захисту.

Стандарт (принцип) ефективного правового захисту передбачає:

- можливість вживання превентивних заходів, рішень, що дозволили б запобігти потенційній шкоді адміністративними діями;

- повноваження владного припису на вчинення адміністративних дій та ухвалення рішень;

- можливість недопущення ухвалення рішень і вчинення адміністративних дій, зокрема у випадках наявності в адміністрації обмеженого адміністративного розсуду, коли є підстави вважати, що адміністрація діяла з перевищенням своїх повноважень.

Таким чином, у суду, який розглядає адміністративні справи, у будь-якому разі повинно бути право виносити юридично обов'язкові рішення: недостатньо можливості давати рекомендації або поради, навіть якщо зазвичай вони виконуються.

Принцип ефективного правового захисту передбачає також, що суд може бути наділено компетенцією не тільки розглядати суть адміністративного позову (скарги), а і задовольняти адміністративний позов (скарги) присудити деяку форму відшкодування. У разі потреби присудження компенсації шкоди, заподіяної порушенням, має бути в принципі можливим. Зазвичай компенсація здійснюється

через винесення окремого рішення. Суд також повинен бути уповноважений звільнити сторону від несення судових витрат, коли це виправдано. Можна також стверджувати, що принцип ефективного правового захисту стосується реалістичного й ефективного розгляду в справі.

Як указано в Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи від 13 грудня 2004 року No Rec(2004)20 «Про перегляд адміністративних актів судами», витрати на звернення до суду з метою перегляду адміністративних актів не повинні бути настільки високими, щоб впливати на кількість скарг. Особам, у яких не вистачає коштів для оплати послуг захисника, повинна надаватися правова допомога, коли того вимагають інтереси правосуддя. У такому разі варто зауважити, що з метою підвищення доступності правосуддя в багатьох країнах континентальної Європи вимоги до професійних якостей представників в адміністративних справах певним чином пом'якшені порівняно з вимогами, які діють у цивільному чи комерційному судових процесах. Суперечливість у тлумаченні законодавства різними судами всередині тієї чи тієї судової системи також може свідчити про відсутність ефективного правового захисту (порушувати право на доступ до суду), тому держави-члени Ради Європи несуть відповідальність за впровадження ефективних систем судового оскарження або інших методів усунення суперечностей у судовій практиці.

Ураховуючи вищевикладене, доходимо висновку, що європейський стандарт ефективного правового захисту у сфері адміністративного судочинства розуміють як один з основних принципів судового перегляду адміністративних актів у країнах Європи. Цей стандарт покликаний гарантувати наділення суду повноваженнями вжити необхідних заходів для виправлення ситуації, щоб вона відповідала законодавству. Також слід бути переконаним, що подальша реформа адміністративної юстиції в Україні неможлива без

урахування досвіду країн Європейського Союзу, зокрема й у сфері реалізації принципу ефективного правового захисту. Також важливим є те, що зазначений принцип повинен бути не декларативним, а дієвим у реалізації, оскільки застосування його суб'єктами. Це і є шляхом до утвердження верховенства права.

Література:

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2015 року No 2747-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. No 35–36, 37. ст. 446.
2. Vučetić D. Serbian judicial review of administrative acts and European standards for administration disputes. Law and Politics. 2005. Vol. 3. No 1. Pp. 73–90.
3. Administrative justice in Europe. Report for Spain. URL: https://www.aca-europe.eu/en/eurtour/i/countries/spain/spain_en.pdf
4. Verwaltungsgerichtsordnung (VwGO) vom 19.03.1991 (BGBl 1, S. 17). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/vwgo/BJNR000170960.html>
5. Пастернак В.М. Європейські стандарти адміністративного судочинства. Право і суспільство. 2017. No 2. С. 106-112.
6. Про стандартизацію: Закон України 5 червня 2014 року No 1315-VII. Відомості Верховної Ради України. 2014. No 31. Ст. 1058.
7. Договір про Європейський Союз від 7 лютого 1992 року. URL: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex%3A12012M%2TXT>.
8. The Principle of Effective Legal Protection in Administrative Law: A European Perspective Routledge // London: Routledge. 2016. 416 p.

9. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text).

10. Справа Джонстона та інших 1986 року (No 6/1985/92/139). Case of Johnston and Others. URL:http://www2.womenslinkworldwide.org/wlw/admin/fileFS.php?table=decisiones_documentos&field=es_archivo&id=185

11. Справа «Стенлі Адамс проти Комісії» (No 145/83). Adams St. G. Commission of the European Communities. URL:<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?jsessionid=9ea7d2dc30dc476ded761f14400f8ca7>.

12. Капля О. М. Реалізація принципу ефективного захисту прав і свобод особи в адміністративному судочинстві країн Європейського Союзу. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. 2017. No 26. С. 27–30.

Науменко В.А.,

студент 3-го курсу ННІ №3 НАВС,

Волох О.К.,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування НАВС

ОРГАНІЗАЦІЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА УКРАЇНИ: СУТНІСТЬ, ОСОБЛИВОСТІ ТА ЗАВДАННЯ

Одним із основним завдань сучасної правової держави є створення й налагодження ефективного функціонування правових механізмів, призначених для здійснення охорони та захисту прав, свобод та інтересів фізичних і юридичних осіб, а також відновлення їх в разі порушення.